

Prilozi povijesti prekodravskog područja Husinja i veleposjedničke obitelji Rába

VLADIMIR MIHOLEK

Prekodravsko područje Husinja dosad se u podravskoj historiografiji vrlo rijetko spominjalo, pa će ovaj rad doprinijeti poznavanju povijesti ovog zaboravljenog dijela Prekodravlja. Budući da je rijeka Drava glavni oblikovatelj husinjskoga teritorija, u radu je na osnovu kartografskih izvora opisan proces formiranja današnjeg ozemlja Husinje neposrednim djelovanjem dravskih voda u razdoblju od stotinjak godina, od 1781. do 1887. godine, ali i ljudskog faktora. Više od polovice obradivog tla Husinje nalazilo se u vlasništvu ugarske veleposjedničke obitelji Rába koja je na Husinju stigla iz ugarskog dijela Gradišća vjerojatno nakon razvojačenja Vojne krajine. Ukratko se govori i o genealoškim podatcima, porijeklu obitelji i njihovim zaposlenicima u razdoblju od 1895. do 1906. godine, prikupljenih iz matičnih knjiga Župe sv. Ferdinanda kralja u Ferdinandovcu i ugarske općine Bolhó. Pored toga, na osnovu katastarskih podataka prikazana je zemljišna i vlasnička struktura zemljišnog posjeda na Husinji, a iznesena je i nekolicina podataka o zbivanjima na Husinji u razdoblju nakon Prvoga i Drugoga svjetskog rata.

Ključne riječi: Husinja, rijeka Drava, obitelj Rába, zemljišni posjed, Podravina

1. Uvod

Husinja (mađ. Huszinya) je dio hrvatskoga prekodravskog teritorija na lijevoj obali rijeke Drave, nasuprot naselja Brodič. Smještena je u najistočnijem dijelu općine Ferdinandovac. Kao dio hrvatskoga teritorija svojom cjelinom usko je povezana s rijekom Dravom čije su vode krojile njezino ozemlje. Dakle, voda je najviše utjecala na njezino nastajanje i oblikovanje. Prema Nikoli Ciku dravske vode su najutjecajniji geografski element na području đurđevečko-virovske Podravine u drugoj polo-

vini 18. stoljeća. Osim toga rijeka Drava je za podravski prostor važna i kao granična rijeka. U srednjem vijeku bila je prirodna granica između Hrvatskoga i Ugarskoga Kraljevstva, u 16. i 17. stoljeću između Habsburške Monarhije i Osmanskoga Carstva, a u 18. stoljeću administrativna granica između ugarskih županija i vojnokrajiskoga teritorija. Za vrijeme trajanja Austro-Ugarske Monarhije razdvajala je hrvatske od ugarskih županija, nakon Prvoga svjetskog rata razgraničavala je Republiku Mađarsku i jugoslavenske državne tvorevine, a danas je granična rijeka između suvremenih

Republike Hrvatske i Republike Mađarske. Od doba kada je hrvatsko-ugarska državna granica položena u tok rijeke Drave pa do 19. stoljeća ta je rijeka svoj tok migriranjem i meandriranjem pomaknula toliko južnije da je s njezine lijeve strane ostao određen dio hrvatskoga teritorija odnosno područja đurđevečke Podravine. U današnje vrijeme na području od Novoga Virja do Starogradačkoga Marofa nalazimo sedam takvih Dravom odvojenih područja: Malo i Veliko Zimolezje, Stari Brod, Husinja, Rušinovac, Jelkuš i Križnica. Međutim, slično se dogodilo i s mađarskim ozemljem. Tako se na desnoj obali Drave od Molva do Podravskih Seseva nalazi i sedam dijelova mađarskoga teritorija (Karaš, Lepa Greda, Bakovci, Forgov, Jada, Rušinovac, Šašnato Polje). Budući da je Drava često mijenjala svoj tok hrvatska su prekodravska područja sada fizički odvojena od matice zemlje. Povezana su jedino mostovima i skelama. Za vrijeme istraživačkog razdoblja, odnosno Austro-Ugarske Monarhije, Husinja je upravno i gruntovno pripadala općini Ferdinandovec, odnosno kotaru Đurđevac u Bjelovarsko-križevačkoj županiji.¹

2. Proces formiranja današnje Husinje praćen na osnovu zemljovida

Drava je hirovita rijeka relativno brzog toka i velike mehaničke snage koja je snažno erodirala obale i akumulirala materijal (šljunak, pijesak) u svome koritu, naročito u ovome dijelu. Ona je meandriranjem i razlijevanjem stvarala brojne rukavce, suha korita, močvare, mrtvice, i bereke. Narod je takve rukavce i suha korita nazivao „starom Dravom“, a uistinu je tako. Na ovom prostoru kroz duga razdoblja taložio se šljunak i pijesak pa se riječno korito uslijed erozije uzrokovane snagom vode s vremena na vrijeme često pomicalo ostavljajući iza sebe

Sl. 1. Husinja 1781. – 1782. (izvor: Varaždinski generalat, prva vojna izmjera 1781. – 1782., Dostupno na: <https://maps.arcanum.com>).

Sl. 2. Husinja 1782. – 1785. (izvor: Karta Ugarskog Kraljevstva (1782. – 1785.) – Prva vojna izmjera, Dostupno na: <https://maps.arcanum.com>).

stara korita, to jest, spomenute rukavce od kojih su jedni zadržali vodu, a drugi tijekom vremena presušili. Pritom su u većini slučajeva stradale naplavne obradive površine uz rijeku, tako da je voda znala odnijeti na desetke jutara plodne zemlje i djelomično ih naplaviti negdje nizvodno. Time su najviše bili oštećeni posjednici koji su takoreći preko noći osiromašili ostavši bez zemlje. S ovim prirodnim procesom, poplavama i smirivanjem dravskog toka prijašnje su vlasti imale velikih problema, ali i troška. Prve veće mjere protiv poplava i za nesmetanu plovidbu Dravom poduzete su u 18. stoljeću, premda su pojedini nasipi podignuti i prije. Godine 1780. donesen je prvi projekt sustavnog uređenja rijeke Drave u sklopu kojeg je nastala i hidrografska karta, kasnije nazvana *Nacrč Podravlja od Hlebina do medje Virovitičke županije uz oznaku vodogradnja*. Spomenu-

1 CIK, Nikola: *Ekohistorija Đurđevca i Virja u drugoj polovini 18. stoljeća*. Đurđevac: Izdavačka kuća meridijani, 2016., 35.; MATICA, Mladen: *Održivi razvoj ruralnog prostora uz rijeku Dravu*. // Podravski zbornik 2005. (ur. Dražen Ermečić), Koprivnica: Muzej grada Koprivnice, 2005., 29.

te mjere, što se vidi i na karti, obuhvaćale su utvrđivanje postojećih nasipa, gradnju novih i presijecanje određenih meandara. S istim je ciljem potom provedeno još nekoliko sličnih projekata.² Ključno obilježje Husinje i većine ostalih nabrojanih područja je meandar. Meandar je krivudavi tok rijeke u obliku slova -S-, ali i prostor između takva dva riječna zavoja, što je važno za Husinju. Krojila ih je sama rijeka, ali i čovjek koji ju je nastojao obuzdati. Prvim hidroregulacijskim radovima presijecani su meandri ne bi li se skratio i izravnao riječni tok, što je dovodilo do novih odronjavanja obala i promjena toka korita.³

Oblikovanje Husinje možemo pratiti na starijim kartama i zemljovidima. Jozefinska vojna topografska karta Varaždinskoga generalata iz 1781./1782. godine dosta o tome govori. (Slika 1.) Široki tok predstavlja novo korito rijeke Drave, a uži staru Dravu (Alter Drau). Oba toka Husinju su zapravo pretvorili u otok (*Insel Huszinia*), a na vrhu meandra uži protok odvaja manji otok zvan Sigetec (*Insel Szigetec; sziget – mađ. otok*). Prostorom prevladava šuma, a manjim dijelom pašnjaci. Obilježeno je i nekoliko građevina (kuće ili gospodarske zgrade) koje se nalaze na početku meandra. S lijeve strane novog toka unutar malog meandra upisan je predjel *Brodič* (Brodič). Sama Husinja nalazi se nizvodno, u neposrednoj blizini dvaju sela na Dravi, hrvatskoga sela Brod na desnoj i ugarskog sela Rasinja (Heresznye) na lijevoj strani obale. S ugarske strane samog vrha Husinje smješteno je ugarsko selo Bojevo⁴ (Bolhó).⁵ U

opisu karte, odnosno Broda, o Husinji piše: *Veliki otok Husinja nekoć je bio stari tok rijeke koji je samo prije nekoliko godina prodro ispod četiriju mlinova, ali još i sada oduzima sve više zemlje. Tamo, unutra u starom toku, tok postaje jak samo za velike vode, a inače teče vrlo plitko, a katkad kao da će sasvim prestati*. Dakle, nakon prodora vode niže četiriju mlinova krajem 1770-ih, Drava je meandar Husinju pretvorila u otok, a s druge strane stvorila manji meandar na Brodiču, pa se Husinja sa spomenutim građevinama odjednom našla na suprotnoj strani rijeke (vidi Slika 1.).⁶ Karta Ugarskog kraljevstva nastala tek koju godinu kasnije, između 1782. i 1785. godine, prikazuje identičan izgled Husinje (vidi Slika 2).⁷ Stanje na terenu zadržalo se i na sljedećim dvjema kartama iz 1797. (vidi Slika 3), odnosno 1799. godine (vidi Slika 4.), ali je na njima ucrtano planirano izdvajanje triju manjih meandara presijecanjem kojim bi se izravnao tok rijeke. Potonji plan izradio je inž. Thomas Hofstätter.⁸ Hofstätter je autor i hidrografske i granične karte iz 1800. godine (vidi Slika 5.), koja i dalje zadržava postojeće stanje, ali bez ucrtanog planiranog presijecanja. Širinu starog dravskog korita, odnosno meandara, obilježava smeđa boja, što govori da je korito presušilo. Vjerojatno se koliko toliko napunilo vodom s proljeća za vrijeme većeg

map-list=1&layers=157 (19. 3. 2023.)

6 *Hrvatska na tajnim zemljovidima XVIII. i XIX. stoljeća. Đurđevačka pukovnija*. (ur. Mirko Valentić, Ivana Horbec i Ivana Jukić). Zagreb: Hrvatski institut za povijest, 2003., sekcija 12, 205.

7 *Ugarsko Kraljevstvo (1782. – 1785.) – Prva vojna izmjera*, Dostupno na: <https://maps.arcanum.com/en/map/firstsurvey-hungary/?bbox=1915459.7759412853%2C5775688.5567769222%2C1941238.1637304612%2C5784383.268744361&map-list=1&layers=147> (19. 3. 2023.)

8 Hrvatski državni arhiv, Kartografska zbirka HR-H-DA-902, *Drau Fluss praeliminar Karte im Jahre 1797.*, sign. D. XII. 4; Magyar Nemzeti Levétár, *Vizvári relatiohoz való máppa No 1.*, sign. P 623. IV. 23. J, Dostupno na: <https://maps.hungaricana.hu/en/MOLTerkeptar/30112/?list=eyJmaWx0ZXJzljogeyJEQVRBQkFTRSI6IFsiTUFQUyJdLCAiUElDljogWyJZR-VMiX0sICJxdWVyeSI6ICJkclx1MDBiMlZlhwglNvcnQiOiAiUkVDTlVnIn0> (19. 3. 2023.)

2 CIK, Nikola: *Ekohistorija Đurđevca...*, 53–54.; SLUKAN ALTIĆ, Mirela: *Hidroregulacije Drave i njezini utjecaji na transformaciju prirodnog i kulturnog pejzaža Podravine*. // *Podravina: časopis za multidisciplinarna istraživanja*, 1, 2, 2002., 129–132.

3 SLUKAN ALTIĆ, Mirela: *Hidroregulacije Drave...*, 136.

4 Nadalje u tekstu upotrebljavat će se hrvatski nazivi pojedinih mađarskih naselja: Bojevo (Bolhó), Bobovec (Babócsa), Barč (Báracs), Pečuh (Pécs), Rasinja (Heresznye).

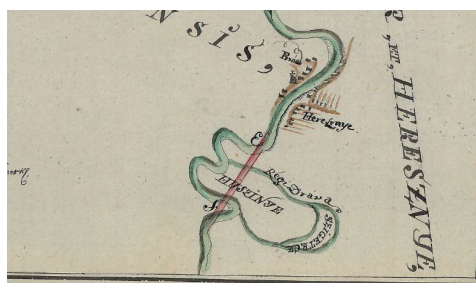
5 *Varaždinski generalat, prva vojna izmjera 1781. – 1782.*, Dostupno na: <https://maps.arcanum.com/en/map/firstsurvey-varazdin/?bbox=1907472.106485484%2C5776816.002944128%2C1933250.4942746598%2C5785510.714911566&>

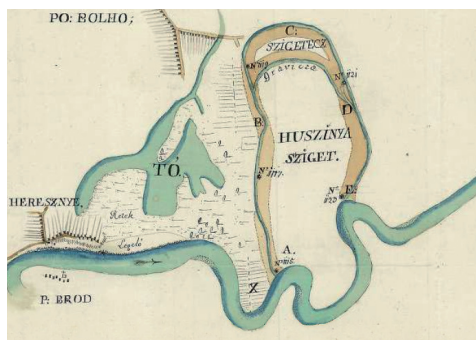
Sl. 3. Husinja 1797. (izvor: Hrvatski državni arhiv, Kartografska zbirka HR-HDA-902, Drau Fluss praeliminar Karte im Jahre 1797., sign. D. XII. 4).

vodostaja.

Međutim, opis karte donosi neke nove činjenice. U njemu piše da je Drava ovim koritom prije 25 godina još uvijek tekla, što nam govori da se spomenuti prodor Drave dogodio nakon 1775. godine. Na karti su brojevima označeni humci, to jest granične oznake Đurđevečke krajiške pukovnije. Slovom -X- obilježen je dio ugarske obale koji je već pola odnijela voda. Novost je da su Bojevčani otok Sigetec iskrčili i počeli ga obrađivati, prilikom čega je tada pokojni Bojevčan Drvenkar uništio humak br. 1121 smješten na otočiću unutar starog toka. Bojevčani su otočić nazivali po Drvenkaru, koji ga je obrađivao. Ostali dio počeli su obrađivati stanovnici Broda. Naslov karte upućuje na činjenicu da je vjerojatno nastala zbog spora Bojevčana i Brođana oko raspolaganja zemljištem.⁹ Naredna karta nastala drugom vojnom izmjerom u razdoblju od 1865. do 1869. godine prikazuje nove velike promjene (vidi Slika 6.). Dogodilo se ono što je planirano na Hofstätterovoj karti iz 1799. godine. Došlo je proboja i izravnavanja dravskog korita koje je Husinj

Sl. 4. Husinja 1799. (izvor: Magyar Nemzeti Levétár, Vízvári relatiohoz való mappa No 1., sign. P 623. IV. 23. J., (Dostupno na: <https://maps.hungaricana.hu>).

Sl. 5. Husinja 1800. (izvor: Magyar Nemzeti Levétár, Mappa plagam controversam Huszina inter terrena Bolhoense et... [S 83 No 0070], sign. P 623. IV. 32., (Dostupno na: <https://maps.hungaricana.hu>).

Sl. 6. Husinja 1865. – 1869. (izvor: Hrvatska (1865. – 1869.), Druga vojna izmjera Habsburškog Carstva, Dostupno na: <https://maps.arcanum.com>).

9 Magyar Nemzeti Levétár, Mappa plagam controversam Huszina inter terrena Bolhoense et... [S 83 No 0070], sign. P 623. IV. 32., Dostupno na: <https://maps.hungaricana.hu/en/MOLTerkeptar/30121/> (19. 3. 2023.)

Sl. 7. Husinja 1869. – 1887. (izvor: Habsburško Carstvo (1869. – 1887.), Treća vojna izmjera (1:25000), (Dostupno na: <https://maps.arcanum.com>).

ostavilo na lijevoj strani, a manje meandre na desnoj strani obale kod Brodiča. Prodor je očito počeo na mjestu označenom slovom -X- na prethodnoj karti. Jedino nije poznato je li prodor napravila Drava ili je potpomognut hidroregulacijskim radovima. Staro korito oko Husinje očito je suho, ali i dalje predstavlja staru granicu. Na Husinji su vidljivi ucrtani putovi, kao i skela kojom se od predjela Brodiča dolazi do nje. Staro korito s hrvatske strane već je zaraslo u drveće i pretvoreno u obrađivo tlo.¹⁰ Karta treće vojne izmjere izrađena u razdoblju od 1869. do 1887. godine (vidi Slika 7.) na Husinji prikazuje kuće i gospodarske zgrade, staro korito zaraslo drvećem i nekoliko pošumljenih dijelova. Riječ je o imanju veleposjedničke obitelji Rába i još dva manja kućišta, o kojima će biti riječi u daljnjem tekstu. Izgled ovog područja zadržao se sve do danas.¹¹

3. Obitelj Rába i njezin posjed na Husinji

Kada je riječ o Husinji nikako se ne smije zaobići mađarska obitelj Rába, koja je na njezinom teritoriju posjedovala skoro polovicu raspoloživoga poljoprivrednog zemljišta. Stoga ovu zemljoposjedničku obitelj s pravom možemo zvati vlasnikom Husinje. Nije neobično to što je obitelj Rába držala pola Husinje, jer Mađari nisu imali nikakve prepreke pri dolasku na Husinju, dok su Ferdinandovčani bili odvojeni hirovitom Dravom, a za prijelaz su se služili skelom. Do podataka o obitelji, kao i ostalim obiteljima i posjednicima vezanima uz Husinju, te o veličini i vrsti zemljišnog posjeda, došlo se analizom katastarske karte općine Ferdinandovac¹² iz 1898. godine, te matičnih knjiga

10 Hrvatska (1865. – 1869.), *Druga vojna izmjera Habsburškog Carstva*, Dostupno na: <https://maps.arcanum.com/en/map/secondsurvey-croatia/?bbox=1916926.5334076025%2C5782077.985123432%2C1929815.7273021904%2C5786559.105906651&map-list=1&layers=9> (19. 3. 2023.)

11 Habsburško Carstvo (1869. – 1887.), *Treća vojna izmjera (1:25000)*, Dostupno na: <https://maps.arcanum.com/en/map/thirdsurvey25000/?bbox=1907472.106485484%2C5776816.002944128%2C1933250.4942746598%2C5785510.714911566&map-list=1&layers=129>

12 Republika Hrvatska, Ministarstvo pravosuđa i uprave, Državna geodetska uprava, Područni ured za katastar Koprivnica – Odjel za katastar nekretnina Đurđevac, *Katastarska karta općine Ferdinandovac*, 1898., mape 14, 15, 16; *Katastralni zemljišnik općine Ferdinandovac*, sastavljen 1899. godine

općine Bojevo¹³ (Bolhó) i župe sv. Ferdinanda u Ferdinandovcu¹⁴, koje obuhvaćaju razdoblje od 1895. do 1906. godine. Igrum slučaja izvori se vremenski poklapaju pa omogućuju cjelovitiji uvid u stanje na Husinji krajem 19. i početkom 20. stoljeća. Rábe su porijeklom iz Gradišća (Burgenland), točnije, József Rába, rođen je u Oslapu (mađ. Oszlop)¹⁵, gradiću nedaleko Železnog (Eisenstadta), a prema raspoloživim podatcima navedenih matičnih knjiga on je najstariji član obitelji koji se u njima spominje. Józsefu Rábi i Mariji Radovits (Radović), očito Hrvatici, rodio se sin Miklós / Nikola (Oszlop, 1824. – Huszinya, 10. V. 1898.), koji je stigao na Husinju (mađ. Huszinya puszta) i upravljao svojim posjedom.

Nikola je umro od senilnosti i iscrpljenosti. Smrt je vlastima prijavio upravitelj njegova imanja Šandor Palković iz Bojeva.¹⁶ Nikoli i suprugi Julijani Villas (Előszállás, županija Fejér, 1837. – Huszinya, 1. V. 1925.) rodili su se kćer Ilka (1866.) i sin Emil (Görgeteg, 29. prosinca 1874.).¹⁷ Očito je da se Nikola iz određenih razloga zatekao u obližnjem Görgetegu, gdje se Emil rodio. Moguće da je u njemu živio za vrijeme sinova rođenja, ili je u okolici imao još kakav zemljišni posjed. Nakon očeve smrti Emil je kao mladić od dvadesetak godina s majkom naslijedio očevu imanje. Emil je oženio Vilhelminu / Vilmu Götz (Tarany, 20. X. 1876. – Hus-

zinya, 29. I. 1956.) a u braku im se rodila kćer Marija (Huszinya, 24. I. 1905.)¹⁸ i sin István, odnosno Stjepan (Pécs, 8. XI. 1912.)¹⁹. Stjepan je spletom okolnosti, kao posljednji Rába, vječno počivalište pronašao na đurđevčkom groblju, nakon smrti u Zagrebu 3. lipnja 1998. godine. Naime, njegova supruga Cecilija Antolic (1919. – 1996.) rođena je Đurđevčanka. Vjenčali su se 1950. godine u Osijeku.²⁰ Zbog nedostatka podataka nije moguće utvrditi koje se godine Miklós Rába doselio i postao vlasnikom zemlje na Husinji, jesu li posjed kupili odjednom ili ga postupno otkupljivali, ili su ga dobili za kakve ratne i slične zasluge. Pretpostavlja se da je Miklós Rába došao na Husinju nakon ukinuća Vojne krajine. Tada je dio imućnijih mađarskih seljaka iz županija Somogy, Zala i Baranya pristigao u podravsku ravnicu na osnovu čiste računice. Za 3 – 4 jutra domaće zemlje mogli su kupiti 15 – 20 jutara u podravskom dijelu. Takva kupovina uzrokovala je preseljavanje cijelih obitelji na nova područja. Vjerojatno se u tome migracijskom valu i obitelj Rába doselila na Husinju.²¹ Prema katastarskoj karti (1898.), obitelj Rába posjedovala je na Husinji obiteljsku kuću s gospodarskim zgradama. (vidi Slika 8.) Imanje je bilo smješteno na lijevoj strani vrha husinjskoga teritorija,

13 Matične knjige rođenih, umrlih i vjenčanih općine Bolhó / Mađarska (1895. – 1906.), Dostupno na: https://familysearch.org/pal:/MM9.3.1/TH-1942-21547-51201-11?cc=1452460&wc=M8PJ-FP6:40680101_48561001,41732301 (19. 3. 2023.)

14 Državni arhiv Bjelovar, Zbirka matičnih knjiga rimokatoličkih župa HR-DABJ-296, Župa sv. Ferdinanda kralja u Ferdinandovcu, *Matična knjiga umrlih 1878. – 1934.*; Arhiva Župe sv. Ferdinanda kralja u Ferdinandovcu, *Stališ duša (Status animarum)*

15 Grad se danas nalazi u mađarskom dijelu Gradišća.

16 Magyarország, Somogy vármegye, *Bolhó, Böhönye halott anyakönyve 1895. – 1906.* (knjiga umrlih), Dostupno na: <https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:33SQ-GPT3-3J-D?view=explore&groupId=M9SD-DD9> (19. 3. 2023.)

17 Arhiva Župe sv. Ferdinanda kralja u Ferdinandovcu, *Stališ duša (Status animarum)*

18 Magyarország, Somogy megye, Bolhó, B:h:nye születési anyakönyve 1902. – 1906. (knjiga rođenih), Dostupno na: <https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:33SQ-GPT3-9NB?view=explore&groupId=M9SD-D8B> (19. 3. 2023.)

19 Magyarország, Baranya vármegye, Pécs, *Pécsi I. anyakönyvi kerület 1911. – 1912. évi születési anyakönyvének másolata (knjiga rođenih)*, Dostupno na: <https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:33SQ-GPB4-9TTL?view=explore&groupId=M9DK-7XM> (19. 3. 2023.)

20 Republika Hrvatska, Ministarstvo pravosuđa i uprave, Koprivničko-križevačka županija, Matični ured u Đurđevcu

21 HAJDÚ, Zoltán: *Rijeka Drava kao administrativna i politička granica.* // Ekohistorija rijeke Drave, zbornik sa Međunarodnog znanstvenog skupa (ur. Dragutin Feletar, Hrvoje Petrić, Drago Roksandić), Koprivnica: Povijesno društvo Koprivnica, Društvo za hrvatsku ekonomsku povijest i ekohistoriju, Izdavačka kuća Meridijani, Međunarodni istraživački projekt TRIPLEX CONFINIUM Zavoda za hrvatsku povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu, Koprivnica, 2011., 74.

Sl. 8. Kućište obitelji Rába na katastarskoj karti iz 1898. godine (izvor: Republika Hrvatska, Ministarstvo pravosuđa i uprave, Državna geodetska uprava, Područni ured za katastar Koprivnica – Odjel za katastar nekretnina Đurđevac, Katastarska karta občine Ferdinandovac, 1898., mapa 15).

neposredno uz jarak starog korita dravskog meandra. Jarak danas praktički predstavlja granicu s Mađarskom. Od dravske obale, odnosno skele, sredinom teritorija vodi put ravno do imanja i obiteljske zidanice ispred koje su smješteni ograđeni vrtovi i travnjaci. Uz kuću s lijeve strane nalazi se prostrano gospodarsko dvorište s obje strane omeđeno štagljevima i stajama. Gospodarsko dvorište je pak spojeno s manjim dvorištem u kojem je podignuta još jedna zidanica. Po svemu sudeći u njoj su stanovali zaposlenici na imanju. Spomenuti put obilazi imanje s lijeve strane te iza njega preko dravskog jarka vodi prema Bojevu. Uz jarak iza imanja smješteni su vrtovi. Nešto južnije od manjeg dvorišta, a s desne strane obilazećeg puta leži malo obiteljsko groblje.²² Prilikom obilaska terena 2014. godine staro korito je još uvijek bilo vidljivo, kao i korito koje je Sigetec dijelilo od ostalog dijela Husinje. Prostor obiteljskog imanja zarastao je orahovim stablima. Zatečen je samo manji dio betonskog temelja,

vjerojatno podruma. Ostali temelji, ili njegovi ostatci, prekriveni su šumskim pokrovom, ili su razrušeni. Na groblju se nalazi velika kamena obiteljska grobnica s poklopcem u koji su usađene metalne alke za podizanje. Je li nadgrobna ploča postojala, nije moguće utvrditi, no grobnica estetski djeluje i bez nje. U njoj je zasigurno pokopan Nikola Rába, a možda i sin Emil. Uz grobnicu se nalazi grob s nadgrobnom pločom Emilove supruge Vilhelmine, pokopane 1956. godine. Razrasli grmovi šimsira oko grobnica govore da je groblje svojevremeno bilo lijepo uređeno. Osim spomenutih grobnica tu se nalaze i grobovi s drvenim križevima: Janoša Jadija (umro 1944.), Šandora i Eve Miklošić (umrli 1963., odnosno 1967.), te grob Stjepana Miklošića (umro u 83. godini).

4. Zaposlenici na Rábinu imanju

Pregledom matičnih knjiga bojevačke općine došlo se i do podataka o pojedinim Rábinim zaposlenicima (najamnici, kočijaši...), odnosno njihovim imenima i prezimenima, te zanimanjima.²³ Rába je na posjedu vjerojatno držao i više zaposlenika nego ih je ovdje navedeno, jer su bili potrebni za rad u polju i sa stokom, ali se u matičnim knjigama ne spominju. Upisane su samo one obitelji kojima je u istraživačkom razdoblju tko rođen, umro i vjenčan, kao i oni koji su kumovali komu pri krštenju.

Svi oni mahom su stanovnici obližnjih ugarskih sela, ponajviše iz Bojeva, ili su odatle bili rodom. Nadalje, treba imati u vidu da iz prikupljenih podataka nije moguće točno znati za svakog pojedinca koliko je vremena proveo u službi. Zna se samo da su navedenih godi-

22 Republika Hrvatska, Ministarstvo pravosuđa i uprave, Državna geodetska uprava, Područni ured za katastar Koprivnica – Odjel za katastar nekretnina Đurđevac, Katastarska karta občine Ferdinandovac, 1898., mapa 15

23 Magyarországi, Somogy vármegye, Bolhó, *Böhönye születési anyakönyve 1895. – 1899., 1902. – 1906.* (knjige rođenih); *Böhönye halott anyakönyve 1895. – 1906.* (knjiga umrlih); *Böhönye házasság anyakönyve 1895. – 1906.* (knjiga vjenčanih), Dostupno na: <https://www.familysearch.org/records/images/search-results?page=1&place=2145634> (19. 3. 2023.)

na boravili na imanju jer im se dogodilo rođe- zaposlenici koji su se selili od jednog do drugog
nje, smrt ili vjenčanje u obitelji. Uglavnom su veleposjednika:
to Mađari, ali ima i Hrvata koji su u velikom
broju živjeli u okolnim selima. Veći dio njih su

József Begovics (Bobovec, 1870.) + *Rozália Gyurkovics* (Bojevo, 1875.)
Ilona, kćer (rođ. 14. IV. 1896.); služili su za stan i hranu

József Lóki (Kutas, 1867.) + *Rozália Csicskár* (Haromfa, 1873.)
Imre, sin (rođ. 11. IV. 1897.); *József* – vozar kola

János Srancz (Kéthely, 1866.) + *Rozália Zámbo* (Rinya Ujlak, 1868.)
György, sin (rođ. 26. VII. 1898.)
Rozália, kćer (rođ. 30. IX. 1903.)
Tada su živjeli u Bojevu, kbr. 169.; *János* – nadničar

Vendel Nagy (Csököly, 1869.) + *Anna Németh* (Sand, 1874.)
Mária, kćer (rođ. 17. VIII. 1900.)
József, sin (rođ. 22. XII. 1902.)
Anna, kćer (rođ. 27. II. 1906.)
Na imanju su boravili najkraće od 1900. do 1906.; *Vendel* – vozar kola

József Vucskics (Szentés, 1866.) + *Anna Genant* (Mazsgó, 1866.)
Ferencz, sin (2. VII. 1902. – 31. V. 1905.)
Károly, sin (Vukovina / Radotočje puszta, 1900. – 23. VI. 1905.)
Na imanju su boravili najkraće od 1902. do 1905.

Lajos Németh (Ötvös Kónyi, 1873.) + *Katalin Berényi* (Nagy Bajom, 1879.)
Ferencz, sin (5. XII. 1902. – 24. XII. 1902.)
József, sin (18. I. 1904. – 4. II. 1904.)
Mária, kćer (rođ. 28. I. 1905.)
Lajos je kumovao na jednom vjenčanju 9. IV. 1906.
Na imanju su boravili najkraće od 1902. do 1906.; *Lajos* – vozar kola

Vincze Nemes (Aracs, 1871.) + *Rozália Nemes* (Aracs, 1877.)
Rozália, kćer (umrla 6. VI. 1899.); nije rođena na Husinji
Juliánna, kćer (26. IV. 1901. – 22. V. 1901.)
Anna, kćer (rođ. 11. XII. 1903.)
Na imanju su boravili najkraće od 1901. do 1903.; *Vincze* – najamnik, nakon toga vozar kola

Terézia Herbai (rođ. na Husinji)
kćer *Francziska Miklóscs* (rođ. u Barču 18. I. 1877.) od oca pokojnog željezničara
Adáma Miklóscsa iz Barča. Udala se za *Gézu Kulcsára* (rođ. u Hegykő) iz Bobovca 10. III. 1901.
sin *István* (Báracs / Feri major²⁴, 1884. – Husinja, 1896.), od oca pokojnog željezničara

24 Major (mađ.) – posjed, imanje.

Adáma Mikicséra iz Barča; Na imanju je boravila najkraće od 1896. do 1901.
József Jankovics (Bojevo) + *Klára Vajda*
Katalin, kćer (Gradina / Detkovac, 10. VIII. 1880.); udala se 12. V. 1901. za
Istvána Lovrencsicsa (Tarany, 1877.), koji živi na Belső major / Bojevo

József Komáromi (Maszgó, 21. IX. 1886.) + *Rozália Bicsar* (Bojevo, kbr. 147)
 Vjenčani 7. I. 1906. Tada su živjeli na Husinji. Kum *Vendel Nagy*.

Gabor Molnár + *Julianna Takács*
József, sin (Nagybakónak, 6. III. 1882.); oženio 29. IV. 1906. Annu Gyures (rođ. u Bojevu kbr. 150); vjenčani kum *Lajos Németh*
János, sin (Sztari Grac / Horvátország, 1899. – 25. VI. 1905.)
 Boravili su na imanju od 1905. do 1906.

István Kovács + *Katalin Kócska* (Pogány / Szent Péter, 1852. – 21. VII. 1896.)
 Boravili su na imanju 1896.; *István* – domar

József Toth (Bojevo, 1863. – 26. I. 1900.) + *Mária Kolics*
 Boravili su na imanju 1900.

Vincze Herbai (Pečuh) + *Ottília Pecsinger* (Pečuh)
József, sin (Pečuh, 1897. – 17. X. 1900.)
 Boravili su na imanju 1900.

János Jadi + *Anna Tarsang* (rođ. u Bobovcu – Husinja, 29. II. 1896.)

Mihály Jadi (Bojevo, 5. IV. 1880.) + *Irma Destics* (Boljevo, 9. III. 1887.)
 Vjenčani 17. I. 1904.
Ferencz, sin (rođ. 21. XII. 1905.)
 Boravili su na imanju najkraće od 1904. do 1905.

András Jadi (Bojevo, 1873.) + *Erzsébet Horváth* (Betenyö, 1883.)
Mária, kćer (rođ. 27. VIII. 1900.)

Jedan oglas objavljen u mađarskim novinama tiskanima u Osijeku 1913. godine govori nam da je na Rábinu imanju bio zaposlen i Ferenc Gebauer, koji je bio povezan s obitelji Rába. Oženio je Sidóniu, kćerku Miklósa Rábe, koja nije zapisana u korištenim matičnim knjigama, pa se ne zna kada je i gdje rođena. Oglas najavljuje ženidbu njihova sina Béle (Husinja, 24. IX. 1883.) s Ilonom Bakó (Fels:rajk, 7. VI. 1894.).²⁵ Béla je tada prebivao u Zagrebu kao

perovođa (pisar) u prometnoj upravi Kraljevske ugarske državne željeznice.²⁶ Ferenc i Sidónia Gebauer imali su i sina Miklósa rođenog na Husinji 26. travnja 1885. godine. Miklós je završio cistercitsku gimnaziju u Pečuhu, a za svećenika se zaređio 1911. godine. Bio je biskupski arhivar i službenik (1912. – 1919.)

²⁵ ság, VI, 31 (3. 8. 1913.)

²⁶ Imenik dostojanstvenika, činovnika i javnih službenika Kraljevine Hrvatske i Slavonije za 1917. Zagreb: Kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljska vlada, 1917., 136.

i katedralni kanonik u Pečuhu, te arhiđakon u Tolni (1937. – 1948.). Umro je u Pečuhu 7. rujna 1958. godine.²⁷

5. Obitelj Jadi i njihov sukob s vlašću 1933. godine

Na katastarskoj karti s istočne strane Rábi-ne obiteljske kuće smještene su tri manje obiteljske kuće. Prva je na parceli u vlasništvu Treze Mikičir (Ferdinandovac, kbr. 399), druga je vlasništvo Mihalja Jadija (Ferdinandovac, kbr. 401) a treća se nalazi na parceli njegova brata Janoša (Ferdinandovac, kbr. 400).²⁸ U Stališu duša ferdinandovečke župe Jadijevi nisu upisani, to jest, stranice s pripadajućim kućnim brojem ne sadrže nikakve podatke.

Spomenuti vlasnici podigli su kuće na Husinji zato što su tu posjedovali veću površinu poljoprivrednog zemljišta. Braća Janoš (1859. – 1944.) i Mihalj Jadi rodom su iz obližnje Rasinje. O Janošu Jadiju zna se puno više nego o bratu Mihalju, koji u knjigama nije spomenut, za razliku od brata kojemu se u tom vremenu rodilo šestoro djece: Julianna (3. 10. 1886.), Rozália (28. XI. 1895.), János (25. VII. 1897.), József (30. I. 1900.), Terézia (18. VIII. 1902.) i György (11. IV. 1906.). Kćer Julianna udala se 9. IX. 1906. za Jánosa Horvátha (Háromfa, 1883.). Grob Janoša Jadija i danas je na Husinji, dok se za groba supruge Terezije rođ. Ga-

danecz (Péterhida, 1867.) ne zna, ili je i ona tu pokopana, ali nedostaje križ na grobu. Za vlasnike zemljišta na Husinji, a pogotovo one s ugarske strane, prijelomni i sudbonosni događaj bio je raspad Austro-Ugarske Monarhije, odnosno ratne i poratne godine Prvoga svjetskoga rata. U poratnim državnim tvorevinama (Kraljevstvo SHS, Kraljevina Jugoslavija) Husinja je bila dio hrvatskoga teritorija. Rubovi Husinje, odnosno staro korito rijeke Drave, sada su predstavljali granicu s Republikom Mađarskom. U novonastaloj situaciji mađarskim vlasnicima zemljišta na Husinji prepreku je stvarala granica, a hrvatskima rijeka Drava. Tako je Husinja postala problem za sve vlasnike zemljišta, pogotovo mađarske dvovlasničare koji su imali zemlju u obje države. Zbog toga su se braća Jadi našli u nezavidnoj situaciji 1933. godine, kada je prestao vrijediti 5. član odredaba Trgovinskog ugovora između Kraljevine Jugoslavije i Republike Mađarske. Oni kao dvovlasničari nisu smjeli izvoziti u Mađarsku svoje poljoprivredne proizvode cestama 2. i 3. kategorije, već samo cestom 1. kategorije, kakve nije bilo na području Husinje.

Najbliža takva cesta nalazila su se u Hrvatskoj, za njih u novoj državi, to jest, susjednim kotarevima Đurđevac, Koprivnica i Virovitica. Uz to su sa svojim proizvodima morali pristupiti i carinskom nadzoru. To je značilo da su žito morali prevesti skelom preko Drave u Hrvatsku, te preko službenog graničnog prijelaza kod Barča ući u Mađarsku, što bi bio golemi trošak, a prijevoz bi dugo trajao. Zato su žito ostavili na svojim posjedima na Husinji očekujući eventualnu promjenu ugovora o trgovini kako bi mogli izvesti urod, kao i do tada, cestom 3. kategorije od Husinje do Bojeva. Prijevoz tada ne bi trajao duže od pola sata. Naravno da do promjene ugovora nije došlo pa su bili u dilemi – prepustiti urod propadanju ili ga potajno prevesti u Mađarsku. Budući da su dvovlasničari dugovali pristojbe raznih državnih, banovinskih i općinskih davanja, općinska uprava u Ferdinandovcu zaplijenila im je pože-to žito i odredila javnu dražbu 8. i 9. kolovoza. Takvom se odlukom braća Jadi nikako nisu

27 A ciszterci rend. Pécsi róm. kath. főgimnáziumának. *Értesítője az 1902 – 1903-ik iskolai évről. közli*, Vass Bertalan, dr., Pécs: nyomtatott Taizs József könyvnyomdájában, 1903., 87–88.; Dostupno na: https://library.hungaricana.hu/hu/view/Pecs_27004_ciszterci_27037_1903/?pg=2&layout=s&query=-gebauer (17. 8. 2022.); *Magyar katolikus Lexikon, Pécsi székeséptalan*, Dostupno na: <http://lexikon.katolikus.hu/P/p%C3%A9csi%20sz%C3%A9kes%C3%A1ptalan.html> (17. 8. 2022.); *Pécsi Püspöki Levéltár*, Dostupno na: <https://archivum.pecsiegyhazmegye.hu/intezmeny/leveltartortenet/pecsi-puspoki-leveltar> (17. 8. 2022.)

28 Republika Hrvatska, Ministarstvo pravosuđa i uprave, Državna geodetska uprava, Područni ured za katastar Koprivnica – Odjel za katastar nekretnina Đurđevac, *Katastarska karta občine Ferdinandovac, 1898.*, mapa 15

mogla pomiriti, pa su 9. kolovoza za vrijeme javne dražbe počeli ilegalno prenositi snopove žita na mađarski teritorij. Tom je prilikom graničar Aćim Vuković pokušao spriječiti prenošenje žita, ali se dvovlasničari na njegov poziv nisu htjeli zaustaviti. Očito primoran, ispalio je dva hica iz svoje puške, nakon čega su uhićeni Franjo Vidak, Lazslo Šantić, Franjo Šantić i Kata Šantić, svi iz Bojeva. Dok je graničar obavljao dužnost, netko je s mađarske strane ispalio hitac iz revolvera. Tu su noć Janoš i Mihalj Jadi ipak uspjeli prebaciti dio žita preko granice. Ostatak su namjeravali prebaciti sljedeće noći, ali su naletjeli na zasjedu graničara. Braća su ipak bila spremna, pa su zapucali na graničare koji su odgovorili vatrom iz svoga oružja. Prema izvještaju kotarskoga načelnika u Đurđevcu puškaranje je u dva navrata trajalo oko tri minute, pri čemu srećom nitko nije stradao. Primorana nastalom situacijom kotarska je vlast nakon ovog incidenta pojačala stražu na Husinju. U međuvremenu je Jadijev urod prodan na dražbi.

Drugi incident zbio se 11. kolovoza kad je Mijo Ivšak iz Ferdinandovca odvezio Jadijevu djetelinu koju je kupio na dražbi. Tada ga je pucajući iz vatrene oružja otjerao nepoznati muškarac, vjerojatno netko od Jadijevih. Četrnaestog kolovoza je pak Đuro Grčić iz Ferdinandovca s rođakom Stjepanom Grčićem odvezio kupljeno Jadijevo žito. I na njih je ispaljen hitac s mađarske strane, ali je prisutni graničar Vuković odmah odgovorio pucnjevima. Na Husinji se istog dana zatekao i žandarmerijski narednik Savo Radmanović, te je kod napuštene kuće i gospodarskih zgrada braće Jadi napadnut hitcima iz puške. Kod ovih incidenata sudjelovali su sinovi Janoša Jadija: Jandro, Joško i Đuro, te Feri Jadi i krojač iz Bojeva Vince Deščić. Kotarski je načelnik kasnije izvjestio da je glavni inicijator svih incidenata bio Franjo Lukacz, učitelj osnovne škole u Bojevu. Vlasti su uvidjele da će tome teško stati na kraj, pa je nakon donošenja novog zakona pod nadzorom graničnih stražara ipak izvršena zamjena žita između naših i mađarskih dvovlasnika.

Stanje se na granici nakon toga smirilo.²⁹ Iz ovih podataka vidljivo je da su se braća Jadi u međuvremenu preselili s Husinje u Mađarsku, budući da su njihove kuće i gospodarske zgrade za vrijeme sukoba bile napuštene. Husinju su zasigurno napustili poratnih godina, ali su zemlju i dalje obrađivali.

6. Zemljišna i vlasnička struktura zemljišnog posjeda na Husinji

S obzirom na veličinu zemljišnog posjeda na Husinji, Rába nije pripadao velikim veleposjednicima. Prema katastarskom zemljišniku porezne općine Ferdinandovac iz 1899. godine³⁰ posjedovao je 235 jutara zemlje na Husinji, a prema popisu veleposjeda u Hrvatskoj iz 1902. godine njegov ukupni posjed iznosio je 492 jutra. Nikola Rába je na osnovu svoga zemljišta platio 445 forinti poreza za 1887. godinu, što mu je omogućavalo mjesto u skupštini Bjelovarsko-križevačke županije.³¹ Tada je na području Bjelovarsko-križevačke županije popisano 19 veleposjeda, mahom iz križevačkoga kotara, od kojih su neki obuhvaćali i preko 1.000 jutara. Posjed Nikole Rábe spadao je među najmanje. Popis je naveo Nikolu kao vlasnika, premda je on umro još 1898. godine. Pravi vlasnik bio je zapravo sin Emil, ili njegova majka Julijana.³² Emil se kao veleposjednik spominje 1908. godine u jednom austrijskom poslovnom adresaru.³³ Tako se našao u župa-

29 ŠADEK, Vladimir: *Prilozi za povijest kotara Đurđevac u vrijeme šestosiječanske diktature (od 1929. do 1934.)*. // Podravina: časopis za multidisciplinarna istraživanja, IV, 8, 2005., 70.

30 Republika Hrvatska, Ministarstvo pravosuđa i uprave, Državna geodetska uprava, Područni ured za katastar Koprivnica – Odjel za katastar nekretnina Đurđevac, *Katastrani zemljišnik općine Ferdinandovac, sastavljen 1899. godine*

31 *Izvještaj o stanju uprave Županije Belovarsko-križevačke za godinu 1887.*, Zagreb, 1888., 7.

32 ŠIMONČIĆ-BOBETKO, Zdenka: *Agrarna reforma i kolonizacija u Hrvatskoj 1918. – 1941.* Zagreb: Hrvatski institut za povijest, 1997., 68.

33 *Adressbuch aller Länder der Erde, der Kaufleute, Fabrikanten, Gewerbetreibenden Gutsbesitzer, etc., zugleich Han-*

nijskoj skupštini i 1916. godine, a prema plaćenom porezu od 788,96 kruna. Doduše, u popisu zastupnika naveden je kao trgovac.³⁴ Obitelj je imala nešto zemlje i na hrvatskoj obali rijeke Drave, no to su vrlo male površine. Višak zemljišta, u odnosu na 1899. godinu, vjerojatno je nastao kupnjom pojedinih parcela na Husinji, ali je mogao predstavljati i zemljište na nekoj drugoj lokaciji unutar Županije. Prema Zdenki Šimončić-Bobetko, poslije 1902. godine pod utjecajem hrvatsko-srpske koalicije, a zatim i poslije Prvoga svjetskog rata, broj veleposjeda silno se smanjio, te su već do 1918. godine mnogi veleposjednici, pogotovo mađarski i njemački, rasprodali što su imali i napustili Hrvatsku.³⁵

U zemlji je vladalo kaotično stanje i nezadovoljstvo seljaka uzrokovano posljedicama rata. Nezadovoljstvo su izazvali i ratni bjegunci, takozvani Zeleni kadar, kao i povratnici s ruskog bojišta i ruski zarobljenici, koji su se vratili krajem 1918. godine. Narodno vijeće Države Slovenaca, Hrvata i Srba je još 19. listopada 1918. godine obećalo narodu podjelu zemlje, pa je već 2. studenoga donijelo zaključak da se mora čim prije pristupiti provedbi agrarne reforme. Sabor Hrvatske, Slavonije i Dalmacije prihvatio je zaključak Narodnog vijeća te je izdan proglas u kojem su navedena temeljna načela provedbe agrarne reforme. Proglas između ostaloga donosi da se *za opće narodne svrhe, posebice za parcelaciju i kolonizaciju među najšire slojeve ratarskog pučanstva, imadu izvesti i upotrebiti uz pravednu odštetu svi zemljišni posjedi, koji se prema napućenosti te gospodarskim i proizvodnim prilikama dotičnoga kraja mogu smatrati velikim posjedima*, te je vlasnicima veleposjeda zabranjeno prodavati zemlju i nekretnine. Nakon priključenja Države Slovenaca, Hrvata i Srba Kraljevini Srbiji nastalo je Kraljevstvo Srba,

Hrvata i Slovenaca 1. prosinca 1918. godine, pa je i regent Aleksandar u novogodišnjem proglasu 6. siječnja 1919. obećao brzu provedbu agrarne reforme.³⁶ S reformom se krenulo već iste godine, a provedena je za cijeloga trajanja monarhističke Jugoslavije, a nije bila dovršena ni do 1941. godine. Razlog agrarne reforme uglavnom je bio političke naravi. Njome je srpska vlast nastojala primiriti seljake, srušiti ostatke tuđinske prevlasti i oslabiti strane zemljovlasničke elemente. Ipak, glavni cilj agrarne reforme bio je ojačati srpske nacionalne elemente, te osigurati granicu dodjeljivanjem zemlje srpskim povratnicima iz rata. Reforma se odnosila na posjede veće od 100 jutara, pa je prema tome i Rábin posjed podlijegao reformi. Mađarski državljani, nekoć samo državljani ugarskoga dijela Austro-Ugarske Monarhije, a koji su imali posjede u sjevernoj Hrvatskoj, najviše su bili izloženi agrarnoj reformi već u početku, pogotovo kada se srpska vojska okomila na njihove posjede zaposjedajući im zemlju i oduzimajući im stoku.

Čak 66 mađarskih državljana podnijelo je zbog toga odštetne tužbe sudu u Haagu.³⁷ Je li takva sudbina zadesila i Rábin posjed, ili je svoj posjed rasprodao, ne zna se, jer opseg istraživanja za potrebe ovoga rada nije bio toliko širok. Rába je na Husinji posjedovao ukupno 235 jutara i 215 čhv. zemlje, od čega 225 jutara oranica. Ostala površina zemljišta odnosila se na livade (2 jutra i 1290 čhv.), pašnjake (1 ral i 10 čhv.), vrt (532 čhv.), šumu (858 čhv.), neplodno tlo (3 jutra i 1285 čhv.), kuću, gospodarske zgrade i dvorišta (1 ral i 90 čhv.), groblje (168 čhv.) i putove (602 čhv.). Njegovo zemljište zauzimalo je cijeli priobalni pojas i većim dijelom središnji dio Husinje s obje strane puta koji vodi do obiteljske kuće. Osim ovoga, na hrvatskoj obali u predjelu Stari Brod, posjedovao je

delsgeographi, Produkten-und Fabrikanten-Bezugsangabe. In 47 Bänden. Band 18, Ungarn, Kroatien, u. Slavonien, Bosnien u. Herzegowina. Nürnberg: Verlag von C. Leuchs&Co., 1908., 1335–1336.

34 N. N. // Tjednik bjelovarsko-križevački, XXVII, 29 (13. 5. 1916.)

35 ŠIMONČIĆ-BOBETKO, Zdenka: *Agrarna reforma...*, 52.

36 KOLAR DIMITRIJEVIĆ, Mira: *Kako je mađarska velikaška obitelj Festetić izgubila svoje posjede u Hrvatskoj poslije Prvoga svjetskog rata.* // Podravina: časopis za multidisciplinarna istraživanja, XXI, 42, 2022., 114.

37 ŠIMONČIĆ-BOBETKO, Zdenka: *Agrarna reforma...*, 88, 129, 161.

pašnjak od 10 jutara i 113 čhv., koji je prodao Josipu Nöthigu, veleposjedniku iz Đurđevca, te u predjelu Brodič jedan manji od 628 čhv. Na Brodiču je imao oranica od 12 rali i 1.136 čhv., jednu malu od 1.535 čhv., koju je prodao Đuri Pojedu iz Podravske Sesvete, te livadu (1 jutro i 413 čhv.). Među spomenute parcele spada i jedno jutro rijeke Drave, točnije dio koji je podrovala i odnesla voda.³⁸ Obitelj Rába raspolagala je s 48,26 %, a svi ostali posjednici s 52,84 % ukupnoga zemljišta na Husinji. Čak 77 posjednika dijelilo je preostalo zemljište, od kojih je njih osmero imalo preko 10 jutara (ne više od dvadeset), od 5 do 10 jutara imalo je također osmero posjednika, a 61 posjednik držao je do pet jutara. Najviše zemljišta posjedovala je općina Ferdinandovac, nepunih 20, od toga je bilo malo više od 10 jutara oranice. Osim Rábe, Općina je jedina posjedovala pašnjake (5 jutara), a njezini su putovi zauzimali više od tri jutra, jer su općinske parcele bile raštrkane po cijelom teritoriju Husinje.

Među malim posjednicima, s najviše zemljišta raspolagala su spomenuta braća Jadi. Zajedno su imali malo više od 30 jutara zemljišta (preko 6 % ukupne površine na Husinji), računajući i njihove kuće, gospodarske zgrade, dvorišta i vrtove. Od toga su oba uz kuću posjedovala po 10 jutara zemlje u komadu. Njihova susjeda, Treza Mikičir, bila je vlasnica skoro 15 jutara, također s okućnicom i oranicom od 12 jutara u komadu. Obitelj Pintarić iz Rasinje raspolagala je s 11 jutara oranice (2,27 % od ukupnog zemljišta), od toga je Đuro Pintarić sam bio vlasnik 10 jutara. Po desetak jutara bilo je u vlasništvu Bojevčana: Fabijana Mihalja, Bartola Virovca i Đure Deščića. Ukupna površina poljoprivrednog zemljišta na Husinji iznosila je 487 jutara i 214 čhv. Najviše su zauzimala oranice, 459 jutara ili 94,26 %, a livade tek 10 jutara (2,14 %). Zanimljivo je to da je samo na putove otpalo preko četiri jutra, dok je Rába jedini uživao manju šumu. Gledajući kvalitetu zemljišta, s po 48 % prevladavale su 2. i 3. klasa

oranica, pa se slobodno može reći da je 85 % obradivih husinjskih površina bilo vrlo dobre kvalitete.

7. Neki fragmenti iz povijesti Husinje nakon Drugoga svjetskog rata

Sudeći prema godini ukopa Stjepana Miklošića, lako se može zaključiti da je on bio posljednji živući domorodac na Husinji. O njegovoj obitelji zna se malo. Neke podatke iz života njega i njegove supruge zabilježio je mađarski novinar Miklós Harsányi 1995. godine. On i Miklošić susretali su se i razgovarali svaki na svojoj strani granice. Iz kraćeg članka doznajemo o njihovu teškom životu. Miklošić je svjedočio kako su odvojeni od svijeta, kao u zatvoru, s hrvatske im je strane rijeka Drava, a s mađarske državna granica. Rekao je da dobro poznaje granicu i zna gdje se nalaze granični kameni. Električnu struju nisu imali, a jedina im je veza sa svijetom bio tranzistorski prijatelj na baterije.

Napomenuo je da su njegovi tu došli prije više od sto godina, a od prije Drugoga svjetskog rata da su jedina obitelj na Husinji. Većina rođaka je umrla, a s mladima ne održava nikakve kontakte. Novinar je zapisao da je Miklošić vrlo malo vidio svijeta, tek Bojeva s druge strane granice, Ferdinandovca i pokojeg sela na hrvatskoj strani. Nadalje objašnjava novinaru kolik bi put morao prevaliti da bi preko službenoga graničnog prijelaza došao u Bojevo. Rekao je da obrađuju zemlju i uzgajaju stoku, a pšenicu prodaje, odnosno mijenja za brašno. Jednom tjedno odlazio je skelom u trgovinu po namirnice. Zatim je svjedočio o rođenju jedne od dviju kćeri 1963. godine. Bila je jaka zima, Drava se zaledila pa je okovala skelu. Bilo je nemoguće prijeći, a supruga je dobila trudnove. Počeo je vikati preko na mađarsku stranu i zvati susjede Mađare da pošalju liječnika. Imajući u obzir tadašnje strogo čuvanje granice i postupanje mađarskih vojnika graničara, iznenađujuće je bilo to da su vojnici pozvali hitnu pomoć i odvezli suprugu u bolnicu u Barču,

38 U *Zemljištniku* je upisana samo promjena vlasnika, ali ne i datum promjene vlasništva.

ali njega nisu pustili na mađarsku stranu. Na kraju je izjavio da se unatoč takvom životu boje da ih jednog dana hrvatska vlast ne preseli.³⁹ Miklošić je umro 1996., a 1999. godine jedan novinski članak u *Glasu Podravine* donio je vijest da skela kod Brodiča od 1. svibnja neće voziti zbog svoje dotrajalosti, a da će potrebnim namirnicama Miklošićeve snabdijevati čamcem.⁴⁰ Članak tako svjedoči da je Miklošićeva supruga tada još bila živa. Premda je Miklošić izjavio mađarskom novinaru da na Husinji žive sami još od prije rata, stariji žitelji obližnjega Brodiča svjedoče da su pojedine obitelji svojedobno živjele na Husinji, ali su zbog prometne izoliranosti bile primorane vratiti se na prijašnja ognjišta. Ako uzmemo u obzir obrađivano razdoblje od 1895. do 1906. godine, treba spomenuti broj stanovnika u širem vremenskom razdoblju. Primjerice, 1890. godine na Husinji je popisano 58 stanovnika u osam kuća (33 muška i 25 ženskih), te jedna ženska osoba u jednoj kući na Sigetcu.⁴¹ Popis stanovništva iz 1910. godine govori da je na Husinji živio 41 stanovnik (17 muških, 24 ženskih), od toga je jedanaestoricu materinski jezik bio hrvatski, a tridesetoricu mađarski.⁴² Godine 1913. zabilježen je 41 stanovnik na Husinji i 19 na Sigetcu.⁴³ Poslijeratni popis iz 1948. godine bilježi 38 stanovnika (20 muških, 18 ženskih) i 9 kuća.⁴⁴

39 HARSÁNYI, Miklós: *Röghöz kötött ötven év*. // *Somogy hírlap*, VI, 256 (1. 11. 1995.), 4. Dostupno na: [\(http://library.hungaricana.hu/en/view/SomogyMegyeiHirlap_1995_11/?pg=219&layout=s&query=SZO%3D\(huszinya\)](http://library.hungaricana.hu/en/view/SomogyMegyeiHirlap_1995_11/?pg=219&layout=s&query=SZO%3D(huszinya)) (17. 8. 2022.)

40 Z. Š. *Dotrajala skela*. // *Glas Podravine*, LIV, 22 (4. 6. 1999.)

41 Političko i sudbeno razdjeljenje kraljevina Hrvatske i Slavonije i repertorij mjesta po posljedcah popisa godine 1890. Zagreb: Kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljska vlada, 1892., 95.

42 Popis žiteljstva od 31. prosinca 1910. u Kraljevina Hrvatskoj i Slavoniji. Demografske prilike i zgrade za stanovanje. Zagreb: Kraljevski statistički ured, 1914., 212.

43 Političko i sudbeno razdjeljenje i repertorij prebivališta kraljevina Hrvatske i Slavonije po stanju od 1. siječnja 1913. Zagreb: Kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljska vlada, odio za unutarnje poslove, 1913., 78.

44 Konačni popis stanovništva od 15. marta 1948., sv. 1-3. Beograd: Savezni zavod za statistiku, 1951., 16.

Treći podatak iz 1953. godine donosi da je na Husinji obitavalo 11 seljačkih domaćinstava, odnosno 50 stanovnika, od toga 24 muških i 26 ženskih. Prema tome, ovo se stanovništvo iselilo nakon 1953. godine.⁴⁵ Danas na Husinji obitava samo jedan čovjek, Željko Mikša iz Podravske Sesveta, koji tamo samotnjački živi u prirodi. Nastanio se u bivšoj Miklošićevoj kući. Većina današnjeg zemljišta na Husinji u posjedu je Hrvatskih šuma. Tako jedan izvještaj Šumarije Kloštar Podravski daje malo jasniju sliku Husinje u poratno vrijeme. Činjenice govore da Hrvatske šume na Husinji danas uživaju 198 ha zemljišta, uglavnom šume. To je 70,6 % od 487 jutara utvrđenih prema katastarskom zemljišniku iz 1899. godine. Veći dio spomenute površine zasađen je crnim orahom. Komunistička vlast domogla se tog zemljišta najvjerojatnije poslijeratnom denacionalizacijom ili agrarnom reformom, pretvorivši obradivo tlo u šumski nasad. Izvještaj navodi da je predio Husinja, to jest, šumski odjeli 38-40, bivše privatno vlasništvo agrarnom reformom uvedeno u društveno vlasništvo.

Ovi odjeli do 1974. godine pripadali su gospodarskoj jedinici Štorgina greda-Dubovnik-Mekiš, a nadalje novoformiranoj gospodarskoj jedinici Svibovica, kojom upravlja šumarija Kloštar Podravski u okviru Uprave šuma Koprivnica.⁴⁶ Jednostavnije rečeno, zemlja je oduzeta privatnim vlasnicima, a dio zemlje vjerojatno je naknadno otkupljen. Prije toga spomenuto je zemljište pripadalo Šumariji Đurđevac, koja ga je isprva i sama obrađivala. Tako je 1962. godina imala 150 ha zasijanih suncokretom.⁴⁷ Površine su obrađivane i 1966. godine, kada kombajni skelom nisu mogli prijeći na

45 BLAŠKOVIĆ, Vladimir: *Agrarno iskorišćavanje Đurđevačkih pijesaka*. // Zagreb: doktorska disertacija, 1957., 109.

46 Svibovica (1996. – 2004.), 1., Dostupno na: [\(http://www.google.hr/url?sa=t&rc=j&q=&esrc=s&source=web&cd=4&ved=0CDAQFjAD&url=http%3A%2F%2Fjavni-podaci.hr/summary/hr%2Fdoc%2F208.doc&ei=a7bUU9Hd-Cer8ygP20ICgCQ&usq=AFQjCNG2eIbLx3Bu5nZ-Qa9bsf3aoidqA&bxvm=bv.71778758,d.bGQ\)](http://www.google.hr/url?sa=t&rc=j&q=&esrc=s&source=web&cd=4&ved=0CDAQFjAD&url=http%3A%2F%2Fjavni-podaci.hr/summary/hr%2Fdoc%2F208.doc&ei=a7bUU9Hd-Cer8ygP20ICgCQ&usq=AFQjCNG2eIbLx3Bu5nZ-Qa9bsf3aoidqA&bxvm=bv.71778758,d.bGQ) (17. 8. 2022.)

47 A.T. *Novi posao za kombajne*. // *Glas Podravine*, XII, 44 (27. 10. 1962.)

Husinju zbog visokog vodostaja rijeke Drave. Stoga su, da ljetina ne propadne, žetvu dogovorom Općine Đurđevac i Kotara Barč obavili Mađari.⁴⁸ Godine 1974. spominje se već 200 ha raspoloživog zemljišta. Odlukom Zbora radnika OOUR-a Šumarija Đurđevac pokrenuta je ovčarska proizvodnja na Husinji. Kreditom se kanilo kupiti osnovno stado od 900 ovaca, koje bi smjestili u već sagrađeni ovčarnik. Narod i sad taj predio, gdje Hrvatske šume danas posjeduju drvenu nadstrešnicu, zove *birkarna* (od birka – ovca). Prihodom od prodaje mesa i vune Šumarija je namjeravala zbrinuti svoje radnike nesposobne za teške šumske radove.⁴⁹ Preostalo zemljište čine oranice koje se obrađuju. Godine 1995. Šumarija Kloštar Podravski obavljala je sječu na Husinji, vjerojatno vrbe. Tada je prvi put drvo iz ovog područja Podravine prevoženo riječkom teglenicom. Ukupno je odvezeno 1.100 prostornih metara za potrebe Kombinata Belišće.⁵⁰

8. Zaključak

Hidrografske karte, o kojima je riječ u ovom radu, zorno prikazuju proces formiranja prekodravskog teritorija Husinja neposrednim djelovanjem rijeke Drave otprilike od 1781. do 1887. godine. U tom razdoblju Husinja se od velikog riječkog otoka pretvorila u meandar, a potom u dio hrvatskog teritorija na lijevoj obali Drave, koji je danas povezan skelom. Staro korito rijeke Drave još uvijek je uočljivo i danas predstavlja granicu između Republike Hrvatske i Mađarske. Husinju je u drugoj polovini 19. i prvoj polovini 20. stoljeća obilježavala veleposjednička obitelj Rába u čijem se vlasništvu nalazilo 48,26 % ukupnog zemljišta, a ostatak su posjedovali seljaci iz ugarskog Bojeva i okolice, te Općina Ferdinandovac.

Takvo stanje trajalo je do kraja Velikoga rata i raspada Austro-Ugarske Monarhije, kada su vlasti jugoslavenskih državnih tvorevina svojim zakonima i provođenjem agrarne politike potjerale strane veleposjednike, a ugarski seljaci kao dvovlasničari odjednom su se našli s druge strane rijeke Drave, dok im je zemlja ostala na hrvatskom teritoriju. Dakako da se s vremenom vlasnička struktura mijenjala u korist hrvatskih seljaka iz Ferdinandovca i okolice, a agrarnom reformom i denacionalizacijom komunističke Jugoslavije oko 70 % Husinje postalo je vlasništvo države, odnosno Šumarije Kloštar Podravski (danas Hrvatskih šuma) koja ga je većim dijelom pošumila crnim orahom. Preostali dio je pod oranicama.

Tijekom istraživačkog razdoblja (1895. – 1906.) pored obitelji Rába i njihovih zaposlenika, na Husinji su živjele i obitelji Jadi i Miklošić. Utvrđeno je da je 1890. godine na Husinji popisano 58 stanovnika u osam kuća. Taj se broj pomalo smanjivao, a Husinja je napuštena 50-ih godina prošlog stoljeća. Danas na Husinji samotnjački živi samo jedan čovjek.

48 v.l.k. *Deset pograničnih prelaza.* // Glas Podravine, XVIII, 21 (28. 5. 1966.)

49 m.vj. *Usvojena ovčarska proizvodnja.* // Glas Podravine, XXIX, 44 (13. 11. 1974.)

50 MRKOBRAĐ, M. *Ogrjev putuje Dravom.* // Hrvatske šume, IV, 51–52. (22. 9. 1995.)

Summary

Contributions to the history of the Prekodravlje area of Husinja and the noble family Rába

Husinja, a part of the Prekodravlje area, has rarely been mentioned in Podravina's historiography until now. Therefore, this paper aims to assist in making the history of this forgotten part of Prekodravlje better known. Since the Drava River is the main shaping force of the Husinja territory, this paper describes the process of forming the present-day territory of Husinja based on cartographic sources, highlighting the direct influence of the river's waters over a period of about one hundred years, from 1781 to 1887, as well as the role of the human factor.

More than half of the arable land in Husinja was owned by the Hungarian noble family Rába who arrived from the Hungarian part of Burgenland, most likely after the disbandment of the Military Frontier. In addition, the paper also briefly discusses genealogical data, the family's origins, and their employees from 1895 to 1906. This data was gathered from the registry book of the parish of St. Ferdinand the King in Ferdinandovac and the Hungarian municipality of Bolhó. Moreover, based on cadastral data, the land and ownership structure of landholdings in Husinja is presented, along with the information about events in Husinja during the period after the First and Second World Wars.

Izvori:

- Arhiva Župe sv. Ferdinanda kralja u Ferdinandovcu, *Stališ duša (Status animarum)*
- Državni arhiv Bjelovar, Zbirka matičnih knjiga rimokatoličkih župa, HR-DABJ-296, Župa sv. Ferdinanda kralja u Ferdinandovcu, *Matična knjiga umrlih 1878. – 1934.*
- *Habsburško Carstvo (1869. – 1887.), Treća vojna izmjera (1:25000)*, Dostupno na: <https://maps.arcanum.com/en/map/thirdsurvey>
- *Hrvatska (1865. – 1869.), Druga vojna izmjera Habsburškog Carstva*, Dostupno na: <https://maps.arcanum.com/en/map/secondsurvey-croatia>
- *Hrvatska na tajnim zemljovidima XVIII. i XIX. stoljeća. Đurđevačka pukovnija.* (ur. Mirko Valentić, Ivana Horbec i Ivana Jukić). Zagreb: Hrvatski institut za povijest, 2003., sekcija 12
- Hrvatski državni arhiv, Kartografska zbirka HR-HDA-902, *Drau Fluss praeliminar Karte im Jahre 1797.*, sign. D. XII. 4
- Magyar Nemzeti Levétár, *Mappa plagam controversam Huszina inter terrena Bolhóense et...* [S 83 No 0070], sign. P 623. IV. 32., Dostupno na: <https://maps.hungaricana.hu/en/MOLTerkeptar/30121/>
- Magyar Nemzeti Levétár, *Vizvári relatiohoz való máppa No 1.*, sign. P 623. IV. 23. J, Dostupno na: <https://maps.hungaricana.hu/en/MOLTerkeptar/30112/>
- Magyarország, Baranya vármegye, Pécs, *Pécsi I. anyakönyvi kerület 1911. – 1912. évi születési anyakönyvének másolata* (knjiga rodenih), Dostupno na: <https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:33SQ-GPB4-9TTL?view=explore&groupId=M9DK-7XM>
- Magyarország, Somogy megye, Bolhó, *Böhönye születési anyakönyve 1895. – 1899., 1902. – 1906.* (knjiga rodenih); *Böhönye halott anyakönyve 1895. – 1906.* (knjiga umrlih); *Böhönye házassag anyakönyve 1895. – 1906.* (knjiga vjenčanih), Dostupno na: <https://www.familysearch.org/records/images/search-results?page=1&place=2145634>
- Republika Hrvatska, Ministarstvo pravosuđa i uprave, Državna geodetska uprava, Područni ured za katastar Koprivnica – Odjel za katastar nekretnina Đurđevac, Katastarska karta občine Ferdinandovac, 1898., mape 14, 15, 16; Katastralni zemljišnik općine Ferdinandovac, sastavljen 1899. godine
- Republika Hrvatska, Ministarstvo pravosuđa i uprave, Koprivničko-križevačka županija, Matični ured u Đurđevcu
- *Ugarsko Kraljevstvo (1782. – 1785.) – Prva vojna izmjera*, Dostupno na: <https://maps.arcanum.com/en/map/firstsurveyhungary/>
- *Varaždinski generalat, prva vojna izmjera 1781. – 1782.*, Dostupno na: <https://maps.arcanum.com/en/map/firstsurvey-varazdin/>

Literatura i izvori

- *Adressbuch aller Länder der Erde, der Kaufleute, Fabrikanten, Gewerbetreibenden Gutsbesitzer, etc., zugleich Handelsgeographi, Produkten-und Fabrikanten-Bezugsangabe.* In 47 Bänden. Band 18, Ungarn, Kroatien, u. Slavonien, Bosnien u. Herzegowina. Nürnberg: Verlag von C. Leuchs&Co., 1908.
- BLAŠKOVIĆ, Vladimir: *Agrarno iskorišćivanje Đurđevačkih pijesaka.* // Zagreb: doktorska disertacija, 1957.
- CIK, Nikola: *Ekohistorija Đurđevca i Virja u drugoj polovini 18. stoljeća.* Đurđevac: Izdavačka kuća meridijani, 2016.
- HAJDÚ, Zoltán: *Rijeka Drava kao administrativna i politička granica.* // Ekohistorija rijeke Drave, zbornik sa Međunarodnog znanstvenog skupa (ur. Dragutin Feletar, Hrvoje Petrić, Drago Rokсандić), Koprivnica: Povijesno društvo Koprivnica, Društvo za hrvatsku ekonomsku povijest i ekohistoriju, Izdavačka kuća Meridijani, Međunarodni istraživački projekt TRIPLEX CONFINIUM Zavoda za hrvatsku povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu, Koprivnica, 2011.
- *Imenik dostojanstvenika, činovnika i javnih službenika Kraljevine Hrvatske i Slavonije za 1917.* Zagreb: Zagreb: Kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljska vlada, 1917.
- *Izvjestaj o stanju uprave Županije Belovarsko-križevačke za godinu 1887.,* Zagreb, 1888.
- *Konačni popis stanovništva od 15. marta 1948., sv. 1-3.* Beograd: Savezni zavod za statistiku, 1951.
- MATICA, Mladen: *Održivi razvoj ruralnog prostora uz rijeku Dravu.* // Podravski zbornik 2005. (ur. Dražen Ernečić), Koprivnica: Muzej grada Koprivnice, 2005.
- KOLAR DIMITRIJEVIĆ, Mira: *Kako je mađarska velikaška obitelj Festetić izgubila svoje posjede u Hrvatskoj poslije Prvoga svjetskog rata.* // Podravina: časopis za multidisciplinarna istraživanja, XXI, 42, 2022.
- *Političko i sudbeno razdjeljenje i repertorij prebivališta kraljevina Hrvatske i Slavonije po stanju od 1. siječnja 1913.* Zagreb: Kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljska vlada, odio za unutarnje poslove, 1913.
- *Političko i sudbeno razdjeljenje kraljevina Hrvatske i Slavonije i repertorij mjesta po posljedcah popisa godine 1890.* Zagreb: Kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljska vlada, 1892.
- *Popis žiteljstva od 31. prosinca 1910. u Kraljevina Hrvatskoj i Slavoniji. Demografske prilike i*

zgrade za stanovanje. Zagreb: Kraljevski statistički ured, 1914.

- SLUKAN ALTIĆ, Mirela: *Hidroregulacije Drave i njezini utjecaji na transformaciju prirodnog i kulturnog pejzaža Podravine.* // Podravina: časopis za multidisciplinarna istraživanja, I, 2, 2002.
- ŠADEK, Vladimir: *Prilozi za povijest kotara Đurđevac u vrijeme šestosiječanjske diktature (od 1929. do 1934.).* // Podravina: časopis za multidisciplinarna istraživanja, IV, 8, 2005.
- ŠIMONČIĆ-BOBETKO, Zdenka: *Agrarna reforma i kolonizacija u Hrvatskoj 1918. – 1941.* Zagreb: Hrvatski institut za povijest, 1997.

Tisak

- A.T. *Novi posao za kombajne.* // Glas Podravine, XII, 44 (27. 10. 1962.)
- HARSÁNYI, Miklós: *Röghöz kötött ötven év.* // Somogy hírlap, VI, 256 (1. 11. 1995.), 4. Dostupno na: <http://library.hungaricana.hu>
- MRKOBRAĐ, M. *Ogrjev putuje Dravom.* // Hrvatske šume, IV, 51–52 (22. 9. 1995.)
- m.vj. *Usvojena ovčarska proizvodnja.* // Glas Podravine, XXIX, 44 (13. 11. 1974.)
- N. N. // Tjednik bjelovarsko-križevački, XXVII, 29 (13. 5. 1916.)
- vl.k. *Deset pograničnih prelaza.* // Glas Podravine, XVIII, 21 (28. 5. 1966.)
- VUK, János: *Kihirdetetés.* // Szlavonái Magyar újság, VI, 31 (3. 8. 1913.)
- Z. Š. *Dotrajala skela.* // Glas Podravine, LIV, 22 (4. 6. 1999.)

Internet

- *A ciszterci rend. Pécsi róm. kath. főgimnáziumának. Értesítője az 1902 – 1903-ik iskolai évről. közli.* Vass Bertalan, dr. Pécs: nyomott Taizs József könyvnyomdájában, 1903., 87–88.; Dostupno na: https://library.hungaricana.hu/hu/view/Pecs_27004_ciszterci_27037_1903/?pg=2&layout=s&query=gebauer
- *Magyar katolikus Lexikon, Pécsi székeséptalan,* Dostupno na: <http://lexikon.katolikus.hu> *Pécsi Püspöki Levéltár,* Dostupno na: <https://archivum.pecsiegyhazmegeye.hu>